

## GAZETA NARODOWA Y OBCA.

*Sine ira & studio, quorum causas procul habeo.*

C. Tacit.

Z WARSZAWY W SOBOTĘ DNIA 14. MAJA ROKU 1791.

*Sessya seymowa d. 10. Maja.* P. Marszałek seymowy zagaja sessyą do projektu seymow, na ostatniej sessyi wniesionego. Gdy wielu seymujących żąda w nim pewnych odmian i dodatków, wnosi P. Marszałek, ażeby myśli swoje raczyli na piśmie podać Deputacyi konstytucyjney, która tak poprawiony projekt przyniesie do decyzji Stanów.

Po licznych głosach, w materji nowo przyjętej *ustawy rządowej*, P. *Wawrzecki Braślawski* — „Przyznaję się, że mianem dnia wczorajszym niedośłyszał wyrazów głosu, który milczących w materji zapadłej konstytucyi rządowej, kładł w liczbie, albo obojętnych, albo opacznych o niey zdania będących. Niedośłyszałem mowię, bobym był to natychmiast oświadczył, co dziś w obliczu Przes. Stanów, i całej publiczności zeznaję: że bym był, i jestem za tę konstytucyą. Mówię jawnie, rzetelnie i krótko, że tę konstytucyą mam za świętą; bo ona przynosi narodowi zbawienie, ona gruntuje ściśłą praw exekucyą, i stałość dobrego rządu, a niepodległość jego w potomne wieki zapewnia. Słuchałem zarzutów przeciwko niey czynionych, a słuchałem z tą cierpliwą spokojnością, jaką sprawuje przekonanie o dobroci prawa, którego istota bezstronną uwagą poznana, którego dobrze zgłębiane pożytki, zdolne są zjednać mu, i utrzymać powszechną narodu nieuprzedzonego approbacyą. Tak jest N. S. konstytucyą, z świętym zapalem godnym gorliwości Polaka przyjętą, niemniej powszechną zgody, jak radości okrzykiem uwiecznioną, i ztwardzoną uroczystym zaręczeniem uczynionym Bogu i oczywiście, sama się dzielnie przeciw wszelkim zarzutom broni. Ale zważmy przecie, jak ją nam wystawiają nieprzychylne jej zdania. Mówiono: że ją gwałt utworzył. Tak jest N. S. gwałt ją utworzył, jeżeli powszechną niemal zgodę izby, zajętej zapalem, który wzniecił chęć szczerą ocalenia oyczyzny, jeżeli radośną approbacyą publiczności, gwałtem nazwać można. Mówiono: że jest konstytucyą despoticzną; ale niech mi będzie wolno zapytać się dla czego? Taż to jest konstytucyą despoticzną, która stanowi szlacheckiemu wszystkie swobody, wolności, prerogatywy, i pierwszeństwa zapewnia? która własności obywatelskie wszelkiego gatunku zabezpiecza? która moc stanowienia podatków, rozkład wydatków publicznych, szafunek nadgroń, władzę prawodawczą i sądowniczą, wypowiadanie wojny, zawieranie pokoju, związków, i wszelkich traktatów, która roztrząsanie czynów straży, ministrów, i komisyi wykonawczych, oraz odsyłanie przestępnich urzędników w tych magistraturach, po ukaranie do sądów seymowych, narodowi zostawuje; która na żądanie dwóch części seymujących, przez wota sekretne, bez winy, za powodem samey tylko nieufności, nieodwłocznemu zmniejszeniu każdego ministra poddaje, i króla do tego obowiązuje; zgoda, która zupełną i najwyższą udzielność wyrażnie narodowi waruje? która nas wyrwała z pod jarzma obcey przemocy, i ocaliła niepodległą exystencyą kraju? I cóż ta konstytucyą despoticzną wydarła narodowi, a

„przywłaszczyła tronowi? Nic bynajmniej. Ale wydarła możnowładzcom sposobność czynienia zamieszkań w kraju i intryg; wydarła sąsiadom drogę do wpływów nie-  
„szczęśliwych zawsze dla Polski. Będą więc nieprzyjacieli tej konstytucyi możnowładcy, których widoki, zajęte ambicyą, niedogodność w niej znajdują; albo tylko „zawisni szczęściu naszemu sąsiedzi. Ale Polak, u którego w najpierwszym celu chęci i starań, dobro jest oyczy-  
„zny; ale ten, który niewodzi się uprzedzonym zdaniem, „a tym bardziej uporem, bo taki by być dobrym sędzią nie-  
„może, będzie zawsze szanował świętość tej konstytucyi, „będzie wielbił opatrność Boga, iż nam zdarzyła pomyśl-  
„ną chwilę do podźwignienia się z nieładu domowego, i „obcey przemocy.

„Po tym pytaniu, uczynię drugie. Na któreż to „konstytucyi polegała istota wolności naszej? któreż to „konstytucyi winniśmy, żeśmy się dotąd choć przy pozor-  
„ney wolności, choć przy części ulzczuplonych krajów utrzy-  
„mac zdołali? To zapewne prawu warującemu wolność „elekcyi, stanowiącemu potrzebę bezkrólów? Bezkróle-  
„wów, tej to najokropniejszej fatalności dla Polski, która „ra naród nasz wystawiała przekupstwu, intrygom, łupie-  
„stwom, i krwi rozlaniu? która pod pozorem wolnych ele-  
„kcyi, przez kabały zapłaconych, lub uludzonych obietnica-  
„mi możnowładzców, narzucała panujących, nieznanym na-  
„wet od narodu? któreż ledwie 10. razy użyli Polacy, a „od pierwszego wybrania na tron Henryka Walezy, do-  
„tąd ledwie trzecia część kraju przy nas została. Gdzież „bowiem są obszerne Smoleńska, Siewierza, i Czerniecho-  
„wa Prowincye? gdzie Ruś biała, Gallicya, Prusły wscho-  
„dnie i zachodnie z częściami wielkopolskich województw? „gdzie Inflanty, Zaporozie, i Mało-Rosya? już nie są na-  
„sze, a przecież mówią, że konstytucyą była dobra. Przy „tey chcą nas utrzymać, którzy przeciwko nowemu prawu „czynią zarzuty.

„Nie jestem niebacznym przyjacielem nowości, nie idę „ślepo za cudzym zdaniem; powiem prawdę, że m wprzód nad „konstytucyą rzeczona, z pilną i ostrożną uwagą zastana-  
„wiał się, niżeli się do niey przychylił. Nie tylko w niej „nie nie postrzegłem, coby niebezpieczeństwem wolności na-  
„szej groziło; ale owszem uznałem ją za świętą, i istotnie „potrzebną dla ocalenia nie tylko wolności ale i exystencyi „Polski. Jedną w niej tylko znajduję kontradycyą tam, „gdzie prawo mówi: iż Król mieć będzie *jus agratiandi* na „śmierć skazanych. Bo to jest przeciwne, wyrazom tegoż „samego prawa, które dozor sprawiedliwości, i wykona-  
„wczą władzę Królowi powierza; które tak urządza sądo-  
„wnicze magistratury, izby przestępny widział wszędzie nad „sobą sąd, zawsze przytomny. Tak zbawienny zamiar chy-  
„biłby swego skutku, gdyby ogulne *jus agratiandi* Królom zo-  
„stawione było. Ale łatwy jest poprawy sposób, podam go „i będę prosił, izby mężoboystwo dobrowolne i rozmyślne, „izby *crimen peculatus*, czyli kradzież skarbu publicznego, „odtąd



„odtąd *inter crimina status* umieszczone zostały. Taki sposób nie jest przeciwny prawu, zgodny jest owszem z myślą jego, bo w nim ten warunek znajduję, że objaśnienia i szczególne opisy artykułów w tej Konstytucyi czynione będą. — N. Panie! byłem z liczby tych, którzy dokonania dzieła ustawy rządowej iak najgoręcej żądali. Byłem w zgromadzeniu tych cnotliwych obywateli (wszak nikt im ieszcze cnoty zaprzeczyć nie śmiał) — którzy za rozważnym i zgodnym naradzeniem się uznali potrzebę przyspieszenia konstytucyi, iako iedyny środek ratowania Ojczyzny od zguby, nad nią wiszącej. Nie jestem przebiegłym politykiem i nim bydl niechcę; ale zawsze chciałem bydl dobrym obywatelem i pocziwym, a własne mi sumienie przyznaje że nim jestem. Służąc ojczyźnie z ofiarą zdrowia i szczupłego majątku, tę zaniósł do domu mego pociechę, że przykładał się do uskuteczenia tej konstytucyi, uczynił pożyteczną krajowi usługę; że choć w równej z innemi części należał do ustanowienia rządu trwałego, który ma zabezpieczyć szczęśliwość, wolność wewnętrzną i niepodległość zewnętrzną narodu. —

Król Jmć: „Dawno zważałem awantaz Króla, panującego w wolnym narodzie, nad temi Królami, którzy rządy absolutne sprawują; ponieważ Król wolnego narodu, wspólnie z reprezentantami wolnych współobywateli, ma codzienną sposobność zasilania determinacyi swojej, i oświecenia swych myśli, przez podawane uwagi od tych, którzy sejmując wspólnie z Królem, samowładność i prawodawstwo narodu sprawują; a absolutny, sam na siebie brać musi wszelkie determinacje. — W tym momencie właśnie doświadczam tego, gdy tak światły głos P. Braśławskiego, w punkcie tyczącym się *jus agratiandi*, wprowadza mnie w przekonanie, że rządzony przez niego środek, obawianym szkodliwym konsekwencyom, najsukuteczniej zapobiedz, i troskliwy umysł najlepiej zabezpieczyć może. Co do mnie, najprzód zaświadczam siętemi, którzy mnie do tego projektu doprowadzili: iż żądanie *jus agratiandi*, wcale odemnie nie pochodzi. — Lubi zaś i w tych samych wyrazach, iż jest uczy-nione niejakie ostrzeżenie przez wyjęcie *criminum status*; jednak nie jest zamknięta droga dokładniejszym wyszczególnieniom, iakie tu przełożone były: aby *crimina peculatus*, pod *crimina status* podciągnięte były: aby zabójstwo, rozmyślne, a osobliwie zasadne lub zdradzieckie, nigdy nie uchodziło bezkarnie. Ale, że świętość prawa, stanowiącego trwałość rządu i szczęśliwość narodu, nie dozwala, aby w nim odmiana iaka czyniona była; przeto dogodniejszy jest sposób, którego iasam w czasie żądać będę, aby osobno te dwagatunki występów, *inter crimina status* wsumięte były: a tak troskliwość wszelką zaspokoić się zupełnie powinna. — Mogię powtore, że zasilam się światłem współsejmujących; dowodem tego ostatni głos godnego piosła P. Sandomirskiego, który oświadczył najpilniejszą *ante omnia* potrzebę opatrzenia się w dostateczną wojska potęgę. Zgadza się na to natchętnie, i oświadcza; że skoro ustawy rządu dokonamy, że iak tylko to będzie zrobione, co tandem do zapewnienia trwałości rządu naszego jest konieczne i nieodwłocznie potrzebnym: sam będę upraszał sejmujących stanów, aby się iak narychley do iak największego wzmocnienia sił narodowych brali; abyśmy nie tylko to utrzymali, co wewnątrz rząd dobry, wolny, i spokojny stanowią; ale abyśmy oraz od wszelkich zagranicznych gwałtów zabezpieczeni zostali. To wyraziwszy, co mi miłość prawdziwa dobra publicznego radziła, kończę na tym: aby, za wolą stanów, było dane deputacyi zlecenie, iżby te prawa, które tu w głosach żądane były, zaraz przez nią w projekcie seymowym umieszczone zostały, a to bez zwło-

„ki, abyśmy predzey doszli do tego kresu, którego wszyscy żądamy, i o którego zbliżenie iasam dopraszam się. —

P. Soltys Krakowski przekłada: iż wyrwawszy oyczynę z przepaści ostatecznej zguby przez ustanowienie prędkie nowej konstytucyi, myśleć należy o zasileniu skarbu, i pomnożeniu sił narodu. Sądzi: iż skarb, zasilony bydl może, przez nową lustracyą starostw; przez powiększenie opłaty z donatyw; przez summy pojezuickie, dotąd na zysk partykularny służące; przez ustanowienie banku krajowego; przez gospodarstwo w sprawunkach wojskowych; przez części intrat z opactw, do których przywiązany był dawniej obowiązek sprawowania interesów za granicą; i inne źródła dochodów publicznych. — Co się zaś tyczy pomnożenia sił narodu, podaje projekt, pod tytułem: *Popisy wojewodzkie, i milicje mieskie*. Według tego projektu, każdy szlachcic, mający *activitatem* na seymiku, stawać powinien do popisu, na koniu dobrym, przy pałasz i karabinku; każdy zaś mieszczanin, mieć będzie krótki pałasz, karabin z bagnetem, oraz ładownicę o 60. ładunkach; i tak każdej niedzieli stawać powinien na musztre, do której inwalidzi wojskowi, w miastach osadzeni, użyci być mają.

P. Rzewuski Podolski przełożywszy, iż gdy wojskowi, na funkcyi poselskiej będący, pod subordynacyą wojskową nie zostają, a przez to w rozrządzeniach wojskowych i w porządku służby wielki się dzieje nieład; w celu zaradzenia temu, podaje projekt, który jednomyślnie przyjęty w słowach: *Zalecenie UUR: seymowemu, i konfederacyi O. N. Marszałkom* — Gdy osoby wojskowe sejmujące w czasie pokoju poświęcające się wysługom ojczyzny, nie są jednak od obowiązków przysięgi i posłuszeństwa zwierzchności wojskowej wolni; z tych powodów my Król; za zgodą skonfederowanych Rzpltey stanów, zalecamy UUR: seymowemu i konfederacyi O. N. Marszałkom, aby uwiadomili kommissyą wojskową O. N. iż jest wolą stanów, aby osoby wojskowe sejmujące, w czasie pokoju uwolnione były od służby i ciągłej subordynacyi, dopoki przy obradach seymowych znajdować się będą. W przypadku zaś oddalenia się od seymu, winni będą meldować się kommissyi wojskowej, i do czasu powrotu pełnienia swej funkcyi (o czym również uwiadomić powinni zwierzchność) pod subordynacyą i posłuszeństwem teyże zwierzchności zostawać mają! Co się zaś tyczy likwidacyow; od tych nawet i obowiązki seymowania uwalniać nie będą mogły.

P. Zajaczek Podolski: „Czas wiosenny jest porą, w której wojska zatrudniać się zwykły obozami dla rewii i kampanii, na które wielu przybywa cudzoziemskich oficerów, celem spofobienia się, i brania nauki w sztuce wojskowej, aby z powziętych w tym rzemieśle wiadomości, własney oyczynie użytecznemi stali się. Widzę potrzebę tego dla mojej ojczyzny, i słowny podaję projekt. — Ten projekt, z niektórymi odmianami stany przyjęły, jak następuje. — Spofobienie oficerów naszych do wiadomości wojennych. My Król za zgodą Stanów skonfederowanych do dalszego naszego i stanów sejmujących urządzenia stanowimy, i nakazujemy kommissyi wojskowej O. N. ażeby ta, zaczynając od wiosny niniejszej, wybrałszy z wojsk O. N. tak z Kawalerii Narodowej, i przedniej straży, jako i piechoty, kilku lub kilkunastu Oficerów zdatnych, w aktualnej służbie zostających, onych ordynansowała na rewii i kampanie zagraniczne z zaleceniem, aby każdy z nich *Journal* i uwagi swoje nad tym co widział i załstanowił się, za powrotem swoim złożył u Generala swojej dywizyi, o czym ci Generalowie Kommissyą wojskową zawiadomić, i takowe *Journale* do archiwum teyże kommissyi oddawać mają. A że placu oficerów nadto jest mało, przeto na ten koniec wyznaczamy coroczny fundusz 3000. Czi: zł: którą sumę Kommissye skarbowe respective wojska, z którego ciż oficerowie będą kommanderowani, na mocy tego prawa mają wypłacać za rekwizycyą kommissyi wojsko-



wojskowej, ta zaś z niej kalkulować się powinna. Z której to summy 500. czer. złt. ma być przeznaczona na wysłać się mających przez komisję wojskową z korpusu artylleryi i inżynierów, końcem sposobienia się na profesorów respective swoich korpusów. A ministrowie nasi za granicą ułatwiać będą sposoby tym oficyerom do doskonałego doświadczenia ich celu i przeznaczenia.

Sesja solwowa na czwartek następujący.

Sesja sejmowa dnia 12. Maja. P. Marszałek sejmowy zagaja do pierwszej części projektu o seymach, przez deputacyą konstytucyjną świeżo poprawionego, stośownie do uwag, na ostatniej sesji czynionych, i na piśmie deputacyi konstytucyjnej podanych. — P. Stroynowski Wołyński imieniem deputacyi, objaśnia poprawy, w którym artykule, w jakim punkcie są poczynione, i dla czego? — P. Sekretarz czyta ten projekt z poprawami.

P. Karp Zmudzki: Przełożywszy uwagi swoje nad prawem sankcyi, nadanej senatowi przez nową ustawę rządu, wnosi dodatek do artykułu czwartego projektu seymu, w słowach: *Liczbę senatorów świeckich, do połowy uchwalonych na niniejszym seymie posłów, w proporcji równej każdej prowincji porównujemy; którzy na lat 6. przez województwa i powiaty na seymikach Elekcyjnych cichemi wotami po dwóch obierani, nam królowi do nominacyi jednego podawani, do instrukcyi, i dania sprawy na seymikach obowiązani będą, a gdy po sześciu latach usną na siebie sięgną, nowo obrani i nominowani być mogą.* — P. Zieliński Nurcki: Względem wyboru senatorów odwołuje się do dawniejszych słów głosów, iż zawsze żądał, aby ci obierani byli na seymikach. Gdy w nowej konstytucyi najduje wzmiankę o nominacyi senatorów przez króla; sądzi, iż nie stanie się przeciwieństwo zapadłemu prawu, gdy Król z dwóch kandydatów na seymikach obranych jednego nominować będzie.

P. Potocki M. W. Lit: Co do nominowania senatorów, przekłada: iż rozdawanie krzesła senatorów, jest Królowi Jmci teraźniejszemu zapewnione, ztwardzone wolą jednomyślną dzisiejszego seymu, w przeświadczeniu: że Król Jmć inaczej używać tego prawa nie będzie, jak dla dobra publicznego. Co się zaś tyczy następów W. K. Mei, nie zbojaźni rzetelnej, ale dla zapobieżenia mniemaniu: jakoby konstytucya nasza mogła dążyć do despotyzmu, życzyłbym, aby nominacya przy królach następnych została, z dwóch kandydatów, których obierać będą obywatele na seymikach elekcyjnych. Tym sposobem załatwi się wszystko, dogodzi się prawu, dogodzi się opinii publicznej, dogodzi się konstytucyi nowej, bo zawsze nominacya z tych dwóch kandydatów przy Królu zostanie.

P. Korsak Wileński z mocy instrukcyi żąda, aby seymy, w alternacie na prowincyą Litewską przypadające, odbywały się w Wilnie; tudzież rezydencya Króla żeby co trzecie biennium w tym mieście była: wspiera to żądanie wywodem praw dawnych; oraz przełożeniem, iż prowincya Lit: wynosząc wszystkie dochody swoje do korony, skarb swój zubożonym uyrzy.

P. Sokolnicki Poznański stośownie do głosu P. Marszałka W. Lit: wnosi dodatek do projektu seymów w słowach: *A Nominowanie Senatorów, nam Królowi panującemu, do najdłuższego życia, i wolnego przez nas Króla wyboru, za zgodą stanów zachowujemy; następnym zaś Królowi, nominowanie jednego z dwóch kandydatów do wakującego krzesła świeckiego po Województwach, Ziemiach i powiatach, sekretne wotami wybierać się powinni, zabezpieczamy.* —

Król Jmć: „Com powiedział na ostatniej sesji, dziś „powtorzyć mam przyczynę; to jest: że coraz bardziej „utwierdzam się w przekonaniu, iż szczęśliwy ten Król,

„który królówie wolnemu ludowi, wraz z współziomkami ra-  
„dząc o oyczyźnie; bo zdania i rady ich wskazują mu dro-  
„gę pewniejszą do dobra powszechnego. — Zbudowany fly-  
„żanami głosami, nie tylko przychylam się, ale sam pro-  
„szę o to: żeby ta trwożliwość, któraby wynikała wzglę-  
„dem przyszłych Królów już sukcesyjnych, mogła być za-  
„spokoiona przez dopiero podany dodatek. „ W tym miej-  
„scu mówi Król Jmć o pożytkach rzetelnych, wynikają-  
„cych z umiarkowanego i rozważnego prawodawstwa; że San-  
„kcyja przy senacie w materyach prawodawczych, temu ce-  
„lowi odpowiada; że nie jest nową ustawą; że nie znieśnia  
„władzy prawodawczej, ale strzegąc trwałości konstytucyi,  
„daie iey czas potrzebny do rozwagi i gruntownego po-  
„znania. Daley mówi Król Jmć: „Dziś dziewiąty dzień u-  
„plywa po trzecim maja, a nie nie zrobiliśmy; przedsięwzie-  
„liśmy projekt seymów; już go tylekroć poprawialiśmy, a  
„jeszcze nie dokończony. — Trzeba ministeria napęłnić, i zro-  
„bić skład straży, ale iatęgo nie mogłem, i nie mogę czy-  
„nić dla zawał, które każdemu seymującemu są wiadome.  
„Winienem oznaymić tym posłom, którzy mnie się zapyty-  
„wali o P. Kanclerzu Malachowskim, że posłał za nim szta-  
„fetę, z usilną perswazyą, aby się wrócił do urzędu: odpi-  
„sał mi, że żadnej innej racyi złożenia go nie miał, tylko  
„niezdrowie i słabość sił, które mu nie dozwalały pracować  
„dłużey na urzędzie. — Wakują tedy dwa Kanclerstwa Kor-  
„a bez pieczęci obeysć się nie można; wakują i inne mini-  
„sterya potrzebne; dla tego to wspominam, aby dzielniej,  
„i śpieszniej robić, dla usunięcia zawał, napęłnienie mini-  
„steryów wstrzymujące; — Już kilka sesji nad projektem  
„seymów straconych; obracam mowę moję do W. Pana Mei  
„Panie Marszałku sejmowy, godny z zasług, mężu! aby ten  
„projekt mógł dziś wziąć determinacyą — Ja oświadczam:  
„że tey ostrożności, iżby w przyszłym czasie po moim panó-  
„waniu, Województwa wybierały dwóch kandydatów do  
„senatu, do nominacyi jednego z nich przez Króla, niesprze-  
„ciwiam się, i owszem przychylam się do niey; a za nowy  
„dowód ufności, który mi seymujące stany w tym punkcie  
„okazują, powtórnie dziękuję. — Pozwolą jeszcze seymujące  
„stany przypomnieć sobie: że w Grodnie jest gotowy pałac  
„na rezydencyą Króla, na izbę dla Stanów, czego w Wilnie  
„nie masz; zaczynam rozumieć, żeby lepiej zostawić sey-  
„my z alternaty Litewskiej przy Grodnie, a niż przenosząc  
„je gdzie indziej, nowe podejmować kosztą.

Procz dodatku P. Sokolnickiego Poznański: zrobiono w proie-  
kie seymów jeszcze i tę poprawę: że Senatorowie, Ministrowie  
i Posłowie, podczas seymu używać nie będą dobrodziej-  
stwa suspenzy, jako też i posłowie, za granicę wysłani.

P. Marszałek Sejmowy, zapytuje się o zgodę na projekt  
seymu, z uczynionemi w nim dodatkami i poprawami. A że  
jednomyślność nie zachodzi, głosi propozycyą *ad Turnum*:  
Czyli projekt seymów, w części pierwszej, przeczytany, i popra-  
wiony, ma być przyjęty? czyli jeszcze do poprawy odesłany? —  
Wypada większość za przyjęciem projektu, w kreskach gło-  
snych 113. przeciwko 7, a w sekretnych 90. przeciwko 24.  
A zatym projekt seymów w pierwszej części zamieniony w  
prawo. Sesja solwowa na dzień następujący.

Z Londynu d. 22. Kwietnia. Długo wstrzymywana de-  
cyzja w parlamencie względem wniosku P. Wilberforce, aże-  
by został zniesiony handel niewolników murzyńskich kupo-  
wanych na brzegach Afryki, a przedawanych posessyonatom  
wysp Angielskich w Ameryce, jako upodlający ludzkość, hań-  
biący charakter narodowy, i który zwłaszcza w narodzie tak  
oświeconym jak Angielski dawno powinien by był przestać  
prawodawców ięgo zawstydzac: ta decyzja po dwudniowych



sporach dnia 19. w izbie niższej zapadła; ale tak, iż lepiej byłoby dla honoru parlamentu, ażeby wniosek o nią wcale raczej nie był czyniony. Mimo wszelkie albowiem usiłowania, mimo głos rozsądku i czucie ludzkości, które słyseć się dały w głosach wielu, a zwłaszcza PP. *Wilberforce*, *Fox*, *Courtenay*, i samego P. *Pitt*, duch kupiectwa i chciwość zysku zwyciężyły jednakże, i 163. przeciwko 88. kreskom, wniosek P. *Wilberforce* odrzuciły. I iakże potym wierzyć można oświeceniu narodów!

Z *Indyi* wschodnich przysłył nakoniec wiadomości, ale nie bardzo dla *Anglii* pomyślne. Pułkownik *Floyd* na czele więcej 4000. woyska, kilka razy przez *Tippo-Saib* mocno natarty, straciwszy wielu swoich, ledwo cofnąć się zdołał. W refzie *Anglicy* opanowali dwa małe zamki *Tippo*, a *Tip* po znowu wziął *Anglikom* także dwa zamki, w jednym z których 2000. garnizonu zabrał w niewolę.

Xiąże de *Leeds* złożył urząd ministra interesów zagranicznych. Na jego miejsce lord *Hawkesbury*, albo lord *Auckland* posłał nasz w *Hollandyi*, po którego wysłano kurvera, mają być naznaczeni. Lord *Cambden* minister interesów wewnętrznych, i prezydent rady tajemnej, chciał także podziękować, i już nawet iak mówią pobiegł kuryer po lorda *S. Helens* (*Fitzherbert*) posła naszego w *Madrycie*, na miejsce tamtego ministra. Te odmiany w gabinecie naszym pochodzą z niejedności ministrów względem wojny z *Moskwą*; które, mimo wszelkie przygotowania morskie, tu jednak nikt nie wierzy. Niepopularność tej wojny jawnie się okazała, i w adresach miast *Angielskich* i w adresach kupiectwa do parlamentu, i w bardzo znacznym umiędzieniu większości głosów pierwszego ministra w izbie niższej; tak dalece że ten, zniewolony tym silnym oporem, któryby mógł iemu grozić upadkiem, sam wszędzie przyjaciół swoim mówi, że do wojny z *Moskwą* nie przyjdzie. Wszak że, gdy przygotowania wojenne trwają, gdy wszelako floty się mnożą, maytków gwałtem tłoczą, admirałowie okrętów swoich pilnują; żałować potrzeba, iż naród już obarczony niezmiernymi długami i podatkami, musi iedne i drugie widzieć pomnożone, ażeby opłacił te zabawki ministrów.

Z *Wiednia* d. 23. Z *Włoszczyzny* donoszą, iż skoro tylko czas pozwoli, *Moskale* *Brailow* obleść mają—Z *Szysztowy* odbieramy wiadomość, iż baron *Herbert* posła cesarki na kongresie, lepiej się mieć zaczyna—W *Konstantynopolu* mimo znacznego postompienia żołdu żołnierzom, zaciągi opieszale idą; z tym wszystkim kto tylko mówi o pokoju, wraz jest udufzony i w morze wrzucony.—Mówią, iż znaczny ieden *turek*, miał mieć w *Wenecyi* audyencyą u cesarza, po której wnet do *Stambulu* powrócił. *Baily* czyli posła *Weneci* w *Stambule*, ważne z *Portą* zakończył negocyacje.

Z *Sztokolmu* 26. *Kwietnia*. We wszystkich portach naszych pracują z największym pośpiechem, wydane są rozkazy do uzbrojenia 7. liniowych okrętów i 9. fregat. Flota nasza galerowa cała jest uzbrojona. W pierwszy dzień wielkiej nocy Król trzymał radę wojenną, po której wszystkim matkom, do okrętów swoich udać się rozkazano, mimo atoli tak wielkich wojennych przygotowań, mamy nadzieję, iż pokój na morzu bałtyckim zerwanym nie będzie.

#### Dalszy ciąg Ustawy Rządowej.

##### V. Rząd, czyli oznaczenie Władz Publicznych.

„Wszelka Władza w społeczności ludzkiej, początek swój bierze z woli Narodu. Aby więc całość Państw, wolność Obywatelka, i porządek społeczności, w równy wadze na zawsze zostawały, trzy Władze Rząd Narodu Polskiego składać powinny, i z woli Prawa niniejszego na zawsze składać będą, to jest: Władza Prawodawcza w Stanach zgromadzonych. Władza Najwyższa wykonawcza w Królu i Straży, i Władza Sądownicza w Jurydykcyach, na ten koniec ustanowionych, lub ustanowić się mających.

##### VI. Sejm, czyli Władza Prawodawcza

„Sejm, czyli Stany Zgromadzone, na dwie Izby dzielić się będą, na Izbę Poselską, i na Izbę Senatorską pod Prezydencyą Króla.

„Izba Poselska, iako wyobrażenie i skład wszechwładztwa Narodowego, będzie świątynią Prawodawstwa: Przeto w Izbie Poselskiej nappierwey decydowane będą wszystkie Projekta. 1. Co do Praw ogólnych, to jest: Konstytucyjnych, Cywilnych, Kryminalnych, i do ustanowienia wieczystych Podatków. W których to materyach propozycje od Tronu, Woiewodztwom, Ziemiom i Powiatom, do roztrząśnienia podane, a przez Instrukcje do Izby przychodzące, nappierwsze do decyzji wzięte być mają. 2. Co do uchwał Sejmowych, to jest: Poborów doczesnych, stopnia Monety, zaciągania długu Publicznego, Nobilitacyi, i innych nadgod przypadkowych, rozkładu wydatków Publicznych, ordynaryjnych i extra ordynaryjnych, Woyny, Pokoju, ostatecznej Ratyfikacyi Traktatów związkowych, i handlowych, wszelkich dyplomatycznych Aktów, i umów do Prawa Narodów ściągających się, kwitowania Magistratur Wykonawczych, i tym podobnych zdarzeń, głównym Narodowym potrzebom odpowiadających, w których to materyach propozycje od Tronu prosto do Izby Poselskiej przychodzić mają, pierwszeństwo w prowadzeniu mieć będą.

„Izby Senatorskiej, złożonej z Biskupów, Woiewodów, Kasztelanów i Ministrów pod Prezydencyą Króla, mającego Prawo raz dać *Voluntate* swoje, drugi raz *paritate* rozwiązywać ośbicie. lub nadeślaniem zdania swojego do teyże Izby, obowiązkiem jest: 1. Każde Prawo, które po przejściu formalnym w Izbie Poselskiej, do Senatu natychmiast przesłane być powinno, przyjąć, lub wstrzymać do dalszej Narodu deliberyacyi, opisaną w Prawie większością głosów; przyjęcie, moc i świętość Prawa nadawać będzie; wstrzymanie zaś zawiesi tylko Prawo, do przyszłego ordynaryjnego Sejmu, na którym, gdy powtórna nastąpi zgoda, Prawo zawieszone od Senatu przyjętym być musi. 2. Każdą uchwałę Sejmową, w materyach wyżej wymienionych, którą Izba Poselska Senatowi natychmiast przysłać powinna, wraz z tąż Izbą Poselską, większością głosów decydować, a złączona Izb obydwoch większość, podług Prawa opisaną, będzie wyrokiem, i wolą Stanów.

„Warniemy: iż Senatorowie i Ministrowie, w obiektach sprawowania się z urzędowania swojego, bądź w Straży, bądź w Kommissyach *Voluntate* decyzyjnym w Sejmie nie będą mieli, i tylko zasiadać w ten czas w Senacie mają, dla dania explikacyi na żądanie Sejmu.

„Sejm zawsze gotowym będzie: Prawodawczy i Ordynaryjny. Rozpoczynać się ma co dwa lata, trwać zaś będzie podług opisu Prawa o Sejmach. Gotowy, w potrzebach nagłych zwołany, stanowić ma o tej tylko materyi, do której zwołanym będzie, lub o potrzebie, po czacie zwołania przypadłej.

„Prawo żadne, na tym Ordynaryjnym Sejmie, na którym ustanowione było, znoszonym być nie może. Komplet Sejmu składać się będzie z liczby Osób niższym Prawem opisaney, tak w Izbie Poselskiej, iako w Izbie Senatorskiej.

„Prawo o Sejmikach, na terażniejszym Sejmie ustanowione, iako nayistotniejszą zasadę wolności Obywatelskiej, uroczyscie zabezpieczamy.

„Jako zaś Prawodawstwo sprawowane być nie może przez wszystkich, i Naród wyręcza się w tej mierze przez Reprezentantów, czyli Posłów swoich, dobrowolnie wybranych; przeto stanowimy: iż Posłowie na Sejmikach obrani w Prawodawstwie i ogólnych Narodu potrzebach, podług niniejszej Konstytucyi uważani być mają, iako Reprezentanci całego Narodu, będąc składem ufnosci powszechney.

„Wszystko, i wszędzie, większością głosów udecydowane być powinno. Przeto *Liberum Veto*, Konfederacye wszelkiego gatunku, i Sejmy Konfederackie, iako duchowi niniejszej Konstytucyi przeciwnie, Rząd obalające, społeczność niszczące, na zawsze znosiemy.

„Zapobiegając z iedney strony gwałtownym, i częstym odmianom Konstytucyi Narodowej, z drugiej, uznając potrzebę wydoskonalenia oney po doświadczeniu iey skutków, co do pomyślności publiczney, porę i czas rewizyi i poprawy Konstytucyi, co lat 25. naznaczamy. Chcąc mieć takowy Sejm Konstytucyjny Extraordynaryjnym podług osobnego o nim Prawa opisu.

(reszta potym.)